

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֶמְדָּה יָמִים HEMDAT YAMIM

פרשת שבוע קרח תשע"ח

האם יש קריטריונים למינוי דיינים בארץ ישראל-ארץ חמדה? (חלק ב')

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

בנוסף לגדלות בתורה, מה הן התכונות הנדרשות מדיין בישראל?

בדברינו בשבוע שעבר התחלנו לברר והבאנו את דברי הרמב"ם שמחייב גם ידע כללי, הבנה במדע ושפה זרה (פרק ב' מהלכות סנהדרין).

בהמשך לעיון בדבריו שם, בהלכה ז', מובאים הדברים הבאים: "וידועים לשבטיכם אלו שרוח הבריות נוחה מהם, ובמה יהיו אהובים לבריות בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחברתן טובה, ודבורן ומשאן בנחת עם הבריות".

דיין צריך להיות מי שמוצא חן ושכל טוב לא רק בעיני אלקים, אלא גם בעיני אדם. לכן, הליך הסמיכה לדיינות כלל גם הכרה ציבורית במי שהחכמים הגדולים המליצו עליו כגדול בתורה. משום כך, אי אפשר היה לסמוך סמיכה לדיינות, בחדרי חדרים, והיה צורך להקהיל את הציבור כולו ולקבל את הסכמתם. מי שמידותיו והליכותיו לא קידשו שם שמים, לא היה ניתן לסמוך אותו כדיין. זו הסיבה שהרומאים היו יכולים לנסות לבטל את הסמיכה (ובסופו של דבר לצערנו גם הצליחו) ע"י כך שהטילו עונש מוות על כל עיר שיתקיים בתוכה טקס סמיכה ציבורי (עיינו סנהדרין יג ע"ב/י"ד ע"א). מזג שיפוטי גם הוא כלול בדרישה זו.

הרמב"ם (שם) ממשיך ומונה את התכונות הנדרשות: "אנשי חיל אלו שהן גבורים במצות ומדקדקים על עצמם וכובשין את יצרן עד שלא יהא להן שום גנאי ולא שם רע ... ובכלל אנשי חיל שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד עושקו".

הרמב"ם נותן לביטוי "אנשי חיל", שתי משמעויות: הראשונה, על פי מאמר חז"ל במסכת אבות (פ"ד מ"א): "איזהו גבור הכובש את יצרו שנאמר (משלי ט"ז) 'טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר'".

המשמעות השנייה: אמיצים, שמוכנים להגן על העשוקים.

ברור שהרמב"ם לא בא להוציא את הביטוי ממשוטו - אנשי חיל מי ששרתו בצבא ויצאו לעזרת ד' בגיבורים. זוהי משמעות ביטוי זה בכל ההופעות שלו בכל התנ"ך, אלא שאפשרות זו לא הייתה מעשית, בימי הרמב"ם.

בימנו, אי שרות בצבא איננו דר בכפיפה אחת עם אלו "שרוח הבריות (מכל חלקי העם) נוחה מהם". לכן, עוד מימי ייסוד "ארץ חמדה", (לפני שלושים ואחת שנים) קבע מורנו ורבנו, מרן הגר"ש ישראלי זצ"ל כי שרות צבאי הוא תנאי קבלה הכרחי (אומנם בלתי מספיק), למי שהוא חייב גיוס על פי חוק.

השרות בצבא הסדיר ואח"כ ביחידות המילואים, לא פגעו כהוא זה בגדילה בתורה של חובשי ספסלי בית המדרש, ההיפך, השרות הצבאי רק העצים גדלות זו.

הרמב"ם (שם) מונה תכונה נדרשת נוספת: "שונאי בצע אף ממון שלהם אינן נבהלין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון".

על פי כלל זה נקבע כבר מהיום הראשון של ייסוד "ארץ חמדה", כי כל השירותים הרוחניים ש"ארץ חמדה" מציעה לציבור יהיו, תמיד, ללא התניה בתשלום. כל מגידי השיעורים, עורכי החופות והמשיבים לשאלות אינם מקבלים תשלום כספי על כך. למרות הדוחק הכלכלי, הלומדים ונשותיהם, שמים בראש מעייניהם את הגדילה בתורה ולא את קיבוץ הממון.

מי ייתן ונזכה להחזיר עטרה ליושנה ולחזות במערכת משפט ישראלית-יהודית המבוססת אך ורק על אדני צדק לפי כללים אלה.

לע"נ
ר' אליהו כרמל ז"ל
נלבי"ע
ח' באייר תשע"ו

לע"נ
הרב ישראל רוזן זצ"ל
נלבי"ע
י"ג בחשוון תשע"ח

לע"נ
ר' מאיר ז"ל
בן יחזקאל שרגא
ברכפלד

לע"נ
מרת שרה ונגרובסקי ע"ה
בת ר' משה זאב
נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד

לע"נ
הרב אשר וסרטיל ז"ל
נלבי"ע
ט' בכסלו תשס"ט

לע"נ
הרב שלמה מרזל זצ"ל
חבר הנהלת 'ארץ חמדה'
נלבי"ע י' באייר תשע"א

לע"נ
הרב ראובן אברמן זצ"ל
חבר הנהלת 'ארץ חמדה'
נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו

לע"נ
דוד צבי טרשנסקי ז"ל
בנם של יצחק ונעמי הי"ו
נלבי"ע כ"ח באייר

לע"נ
אסתר שמש ע"ה
נלבי"ע
כ' באב תשע"ז

לע"נ
מר שמואל שמש ז"ל
חבר הנהלת 'ארץ חמדה'
נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5379626 פקס: 02-5371485

www.eretzhemdah.org info@eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

טבל

על פי הערך: טבל שבאנציקלופדיה התלמודית כרך יח.

"וְלֹא תִשָּׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהַרְיַמְכֶם אֶת חֻלְבוֹ מִמֶּנּוּ וְאֵת קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלּוּ וְלֹא תִמּוּתוּ" (יח לב)

האם טבל אסור גם בהנאה, או רק באכילה?

האם מותר לאכול ממנו קודם החיוב בתרומות ומעשרות ע"י גמר מלאכה?

מהותו של טבל. תבואה ופירות שגדלו בארץ ישראל שחייבים להפריש מהם תרומות ומעשרות, ואלה עדיין לא הופרשו, נקראים טבל (פירוש המשניות לרמב"ם ברכות פ"ז), ואסורים באכילה.

השם טבל –

- כתבו ראשונים שהוא מילה מורכבת מן המילים "טב לא" (פירוש המשניות ורע"ב שם; רבנו מנוח חמץ ומצה פ"ו ה"ז פירוש א; כפתור ופרח פ"ב).
- ורבנו מנוח (שם בפירוש ג) כתב שהוא מלשון תערובת.
- והערוך (ע"י טבלא) ורבנו מנוח (בפ"י ב) פירשו שהוא מלשון טבלה, שהוא כמו טבלה של עץ ומתכת, שאין אדם יכול לאכול ממנה.

באכילה. האוכל טבל עובר באיסור "בל תאכל טבל" (פסחים לח ב) - מלבד שמבטל מצות עשה של הפרשת תרומות ומעשרות (ע"י החינוך סוף מצוה תקן) - שנאמר: וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לָהֶּם (ויקרא כב טו), בעתידים לתרום הכתוב מדבר (סנהדרין פג א; רמב"ם מאכלות אסורות פ"י ה"ט; סמ"ג לאו קמו; החינוך מצוה רפד). והיינו, שלא ינהגו בהם מנהג חולין כשעדיין קדשים שעתידיים להתרם לא הורמו (רמב"ם שם; סמ"ג שם), ואסרה התורה לחלל הקדשים בעודם מעורבים עם החולין (החינוך שם), וחילול היינו אכילה (רש"י שם). אף טבל שהורמה ממנו תרומה גדולה, ולא הורמה ממנו תרומת מעשר, חייבים על אכילתו מיתה בידי שמים (ספר המצוות לרמב"ם לא תעשה קנג והחינוך שם, שגורסים כן בברייתא יבמות פו א; רמב"ם מאכלות אסורות פ"י ה"ט). וכן האוכל מעשר ראשון קודם שניטלה ממנו תרומת מעשר, חייב מיתה בידי שמים, שנאמר כאן בתרומת מעשר: וְאֵת קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא תִמּוּתוּ (ספר המצוות שם ופירוש המשניות מכות פ"ג מ"ב; רמב"ן בספר המצוות במצוות הנוספות לא תעשה ז), אזהרה לאוכל טבל הטבול לתרומת מעשר (רמב"ן שם).

טבל. גידולי קרקע שלא הופרשו מהם התרומות והמעשרות או החלה שהם מחוייבים בהם.

הפרקים: א. מהותו ואיסורו; ב. חלותו; ג. באכילה; ד. קודם קביעתו; ה. בהנאה; ו. במכירה; ז. בטומאה; ח. במצוות; ט. בתערובת ובספק.

כרך יח טורים תקפז- תרלח

בגדר איסור טבל, כתבו התוספות (יבמות פו א ד"ה מה) ותוספות הרא"ש (שם) שאין האיסור משום תערובת התרומה שבו, אלא מגזירת הכתוב. ולכן הטבל אסור אף לכהן, אף על פי שהוא מותר בתרומה. אבל האתוון דאורייתא (סי' ב) כתב בדעת רש"י (יבמות פו א ד"ה אף וסנהדרין פג א ד"ה סימן), הר"ן (נדרים פד א) והריטב"א (בבא מציעא נג א) בשם הראב"ד, שאיסורו משום התרומה המעורבת בו. וביאר הצפנת פענח (פ"י ה"ז) שאף על פי כן טבל אסור אף לכהן, שתרומה קודם הפרשה אסורה לכהן (וע"י עונג יום טוב סי' לג בהגהה וסי' קיד ושואל ומשיב מהדורא תנינא ח"ב סי' ב).

אף טבל שלא הורם ממנו מעשר ראשון חייבים על אכילתו מיתה בידי שמים (יבמות פו א). וכן טבל הטבול למעשר עני (ירושלמי קדושין פ"ב ה"ח; תוס' יבמות שם דעה ב; פסקי ריא"ז פסחים פ"ב ה"ד; ר"ן נדרים פד ב). וכן דין טבל הטבול למעשר שני (דברי אמת קונטרס י סי' ד בדעת רש"י שם). ויש מצדדים שדווקא טבל הטבול למעשר ראשון חייבים עליו מיתה, שהרי הוקש מעשר לתרומה, מה שאין כן הטבול למעשר עני, שלא הוקש (תוס' שם תירוץ א'). וכן הטבול למעשר שני (מנחת חינוך שם לדעה זו). ודעת הרמב"ם (מאכלות אסורות פ"י ה"ט וה"כ וספר המצוות לא תעשה קנג), הראב"ד (בהשגות שם), הסמ"ג (לאוין קלח), החינוך (מצוה רפד) ועוד, שאין חיוב מיתה אלא על הטבול לתרומה ולתרומת מעשר; אבל הטבול לשאר מעשרות אינו אלא בלאו, לפי שלא כתבה התורה באלו לשון קודש, אלא בתרומה ותרומת מעשר בלבד (ראב"ד שם).

בהנאה. אין מדליקים נר בטבל טמא (ברייתא בגמרא שבת כו א, ועיי"ש המקור לכך בתורה; רמב"ם מעשר פ"ו ה"ב; שולחן ערוך יורה דעה סי' שלא קטז). וכתבו רש"י (שם), תוספות (מנחות סז ב), תוספות הר"ש משאנץ (פסחים ט א), תוספות הרא"ש (נדה טז ב) ועוד, שכל שכן שטבל טהור אסור להסיק תחת תבשילו. והוא הדין לכל הנאה של כילוי שאסורה, אבל הנאה שאינה של כילוי - מותרת (תוס' הרשב"א שם ותוס' הרא"ש שם). ויש מהראשונים שחולקים וסוברים שאין איסור להדליק אלא בטבל טמא, אבל בטבל טהור מותר, שכיון ששייכת בו אכילה - שלאחר הרמה מותרת התרומה באכילה - אינו אסור אלא באכילה (רשב"א שבת כו א וכ"כ בתוס' מנחות סז ב בשם רש"י, וכן כתב בערוך לנר סוכה לה ב בדעת התוס' ברכות מז ב). וכן מותר בשאר הנאה של כילוי (ערוך לנר שם; אור שמח מעשר פ"ג ה"כ בדעת הרמב"ם שם; אחיעזר ח"ג סי' פא ס"ק יט). ולדעת הבית אפרים (יו"ד סי' סב) והשדי חמד (כרך ג כללים מערכת ט כלל י) אף מדרבנן מותר. אבל דעת בית המלך (מעשר שם, מובא בשדי חמד שם) שאסור מדרבנן.

לפני גמר מלאכה. אין חייבים על הגידולים משום טבל עד שתגמר מלאכתם (ע"י ברייתא בגמ' ב"מ פה ב, וע"י מעשרות פ"א מ"ה ורמב"ם מעשר פ"ג ה"א ואילך ושו"ע יו"ד שלא פב ואילך). כגון, בתבואה - משימרח (מעשרות מ"ו; רמב"ם שם וה"י"ג; שו"ע שם), שלאחר שמסירים את המוץ מן התבואה צוברים אותה במקום אחד בגורן, ומייפים פני הערימה ומחליקים אותה, והוא המירוח

(ר"ש שם ע"פ הירושלמי שם הי"ד; רמב"ם שם), שנאמר בה גורן (גמ' ב"מ שם) - כַּדְגָן מִן הַגֶּרֶן (במדבר יח כז) - היינו שדש זורה ומירח פניו של הכרי (רמב"ן ב"מ שם).

אף על פי שאין חייבים משום טבל קודם גמר המלאכה, אינו מותר באכילה אלא עראי (מעשרות פ"א מ"ה ורמב"ם מעשר פ"ג ה"א ושלחן ערוך שם); אבל אכילת קבע אסורה מדרבנן (רש"י ברכות לא א ד"ה במוץ ולח ב ד"ה בטבל ועוד מקומות; שו"ת הרשב"א ח"א סי' שסא), שמא יבוא לאכול טבל לאחר מירוח וראיית פני הבית (שיטה מקובצת ב"מ פח ב בשם הרשב"א וכעין זה בשו"ת הרשב"א שם).

אכילת עראי, שמותרת בטבל קודם ראיית פני הבית, כתבו אחרונים שאין גדרה כאכילת עראי המותרת חוץ לסוכה, שבטבל תיתכן אכילת קבע אף בפירות ויין, או בפת פחות מכביצה, מה שאין כן בסוכה (בינת אדם לשערי צדק פ"ו אות א וכע"ז במשנה ראשונה מעשרות פ"ד מ"ד ודברי שאול ויוסף דעת ס"י שלא פז), שבטבל אין הדבר תלוי בכמות האכילה אלא באיכותה (חזון איש מעשרות ס"ד ס"ק י ויז), ובאיכות הפירות עצמם (מעשה רוקח על הרמב"ם מעשר פ"ג ה"ו). לפיכך המלקט תאנים כל צרכו להוליכן לבית, מותר לאכול מהן אחת אחת אפילו הרבה, שהרי זה בכלל עראי. ואם ייחד תאנים אלו לסעודה בין בדיבור ובין במחשבה, הרי זו אכילת קבע, ואסור לאכול אפילו תאנה אחת (חזון איש שם ס"ק י).

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישי, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

<p>לע"נ מרים ריגלר ע"ה רעייתו של ד"ר מיכאל ריגלר הי"ו נלב"ע אייר תשע"ח</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
<p>לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>			

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ז)

London, Britain

לונדון, בריטניה
אלול תשס"ט

כשרות כתובה של גר וגירות שלא נזכר בה דבר הגרות

שאלה

זוג עם שני ילדים שהיגר לכאן מארה"ב באו לפני וביקשו להירשם בקהילה היהודית. לבקשתי, הם נתנו לי את כל המסמכים הרלוונטיים לצורך רישומם בקהילה. בין היתר היו שם שני "מעשי בית דין" של הבעל והאשה בענין גיורם, וכן הכתובה של בני הזוג. לאחר שעיינתי בכתובתם, ניטעו בי הספקות הבאים: אני יכול לקבל בדיעבד את העובדה שהכתובה היא כתובת מאתיים ולא כתובה מאה. אני יכול אף לקבל בדיעבד את העובדה שאין כתוב "בכתובה מוהרייכ"י", אלא "מהר בתולכי"י". אך בכתובה זו אין שום אזכור לכך שהכלה הינה גיורת. אין כתוב בשמה "בת אברהם אבינו", אין כתוב לאחר שמה "גיורתא דא". האם צריך לכתוב להם כתובה חדשה?

תשובה

א. אין בעיה בכך שהכתובה היא כתובת בתולה¹.
ב. מפני שכתוב בשם החתן והכלה "בן/בת אברהם" ללא הציון "אבינו"², ראוי לכתוב כתובה חדשה³.

¹ סכום כתובתה של גיורת זו מנה, בין שנישאה אחר שנתגיירה – שאז מפורש שכתובתה מנה (משנה כתובות יא ע"ב): "הגיורת... יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד – כתובתן מנה", וכן נפסק בשו"ע (אבה"ע סי' סז ע"ג), ובין אם הם "גר שנתגיירה אשתו עמו" נחלקו הראשונים מה גובה כתובתה. במשנה (כתובות צ ע"א) שנינו: "גר שנתגיירה אשתו עמו – כתובתה קיימת, שע"מ כן קיימה". התוספות (שם ד"ה לא), הרא"ש (פרק ט

- סי' לב) והטור (סי' סז) למדו שדינו של גר הוא כשל קטן, וכתובתה מאתיים; אך הרמב"ם (אישות פרק יא הל' ז) פסק במפורש שבגר כתובתה מנה, וכתובתו פסק השו"ע (אבה"ע סי' סז סעי' יא, ועיין ב"שד"י חמד"ו וכללי הפוסקים סי' יג אות ג). ואף שב"חלקת מחוקק" (שם סי' ק יג) רצה לומר שאין חולק על פסק הרמב"ם במקרה שלא הייתה לאשה זו כתובה לפני שהתגיירה, ולכן כשכונסה עכשיו כותב לה כתובה כפי דינה, וכל גויה בחזקת בעולה, ולכן כתובתה מנה; ומה שהתוספות והרא"ש פוסקים הוא במקרה שהייתה לה כתובה מאתיים לפני שהתגיירה, ואם כן כשנשארה שוב משנתגיירו ע"ד כתובה ראשונה נושאה, ולכן כתובתה מאתיים, אלא שאף זה אין בו כדי לשנות לדון דידן, שלא שמענו שנוהגים הגויים לכתוב כתובה, ואף אם היו נוהגים כן ודאי שאינם כותבים לכתובה מאתיים. אם כן פשוט הוא שאשה זו כתובתה מנה, וכל מה שיש לנו לברר הוא מה דינה של כתובה זו שהיא כתובת בתולה, הן מבחינת הסכום (מאתיים) והן מבחינת התארים הנלווים המאפיינים כתובת בתולה (בתולתא, מהר בתולייכי, דחוי ליכי מדאורייתא), שלכאורה אם ישתמשו בהם לכתובת מי שאינה בתולה יכולות להיות שתי בעיות: "מחזי כשיקרא", ושאיזכורם עלול לגרום לכך שתשתכח העובדה שהיא גיורת, הפסולה לכהונה.
- נבדוק את הביטויים המופיעים בכתובה זו האופייניים לכתובת בתולה אם פוסלים את הכתובה.
- א. "בתולתא" – כתב התשב"ץ (ג סי' קעח): "ולכתוב לבעולה בתולתא כרצון הבעל לא חיישינן, כבהא לימחזי כשיקרא". ונראה שהסיבה היא שבדבר שאינו מעיקרי השטר איננו חוששים ל"מחזי כשיקרא", וכמו שמצינו בשו"ע (אבה"ע סי' קכט סעי' ז): "אם כתב פלוני החכם או הרב או הנשיא, אע"פ שאין קורין אותו כן וגם אינו בר הכי – הגט כשר". האחרונים לא קיבלו את דברי התשב"ץ, עיין ב"יד אהרן" (סי' סו הגה"ט טור אות טז) וב"שבת בנימינ" (סי' רעג), אך אין זה אלא מחמת בעיות אחרות שיכולות לנבוע מכך שבאמת אינה בתולה, כגון אם אלמנה היא, שיכולה להיות בעיה של קטלנית. וכן אם נבעלה לפסול לה יכולה להיות בעיה שמא תינשא לכהן. אך בעצם העניין לא חלקו עליו, שאין בעיית "מחזי כשיקרא", מלבד מה שבכל מקרה ראוי לסמוך על התשב"ץ בדיעבד, על מנת שלא לפסול הכתובה.
 - ב. "מהר בתולייכי" – הרמב"ם (יבום וחליצה פרק ד הל' לד) פסק: "ואם היתה כתובת אלמנה... וכותב ויהיבנא ליכי מהרייכי וכו'", וכתב עליו ה"מגיד משנה": "תיקון נאה הוא". אם כן נראה שרק לכתחילה הוא "לרווחא דשטרא", אך אין זה פוסל אם כתבו "מהר בתולייכי". וכן כתוב ב"חוקת הגר" (עמ' כא), שבכתובת גיורת שכבר יש אזכור לכך שגיורת היא ופסולה לכהונה – אין קפידא אם כתב "מהר בתולייכי".
 - ג. "מאתן" – כתב התשב"ץ (ג סי' קעח): "ואם כתב לה מאתיים והיתה בעולה ורצה לזוק בכסיו – כבר אמרו, אם רצה להוסיף לה אפי' מאה מנה מוסיף".
 - ד. "דחוי ליכי מדאורייתא" – התוספות (כתובות יב ע"ב ד"ה ב"ד של כהנים) כתבו על מה שכתבה המשנה שבת דין של כהנים היו מגבים לכתובה ארבע מאות זוז, שאפי' לא כתבו בלשון תוספת אלא בעיקר הכתובה כתבו ארבע מאות זוז, וקס"ד שלא תוכל לגבות כל סכום כתובתה מאחר, שכתוב שם "דחוי ליכי וכו'", והרי ארבע מאות לא חזו לה אלא מאתיים, אפילו הכי נראה מכאן שמנהג טוב הוא. נחלקו האחרונים: "חלקת מחוקק" (סי' סו ס"ק ל) למד שדין זה אמור דווקא לכהנים ולמשפחות מיוחדות, שהם יכולים לכתוב "ארבע מאות דחוי ליכי", אבל שאר בני אדם לא. ואם רצה להוסיף – רשאי להוסיף, כדבר המשנה בריש פרק אע"פ, אך אינו רשאי לכתוב "דחוי ליכי", לעומת התוספות יו"ט (ריש פרק אע"פ) כתב שהוא הדין לכל בני אדם, ומה שאמרה המשנה שאם רצה להוסיף אפילו מאה מנה – יוסיף, היינו אפילו כשכותב "דחוי ליכי", ואף שה"חתם סופר" (אבה"ע סי' קכה) פסק כ"חלקת מחוקק", מכל מקום כתב ב"מנחת יצחק" (ב סי' קיא ס"ק ג) שאין בזה כדי לפסול בדיעבד ולהצריכה כתובה חדשה, ושכן משמע מתשובת ה"פנים מאירות" (א סי' לה), וכן נראה מה"אגרות משה" (או"ח ד סי' קיח).
 - ה. ציון הגיור – בשו"ע (שם סי' סו סעי' יא) פסק הרמ"א: "בכתובת גרושה כותבין מתרכתא, כדי שידעו שהיא גרושה ואסורה לכהנים". מקורו הוא ב"תרומת הדשן" (פוסקים סי' צ), וכן פסק הרמב"ם (יבום וחליצה פרק ד הל' לד): "ואם היתה כתובת אלמנה כותב 'פלונית אלמנתא', ואם היתה כתובת גרושה כותב 'פלונית הגרושה', וכן אם היתה שבויה כותב 'פלונית השבויה', כדי שלא ישל בה כהן". והרדב"ז (א, קפ) כתב כן גם לגבי גיורת שצריך לכתוב 'פלונית הגיורת', שהרי גם היא פסולה לכהונה. "חתם סופר" (אבה"ע א, קל) פסק שכתובה זו פסולה גם בדיעבד, וכן כתב ה"נחלת שבעה" (סי' יב אות טז). ובפתי"ש (שם סי' ק ח) כתב שדווקא בהרגישו בטעות קודם החופה פסל ה"חתם סופר" את הכתובה, דהוי כלכתחילה, וכן מצינו ב"חלק לשבעה" – הערותיו של ה"שואל ומשיב" לספר "נחלת שבעה" (שם אות קיד), שכתב שכל מה שכותבים לגרושה ולא אלמנה אינו אלא מנהג בעלמא, וכמו שכתב ה"מגיד משנה" "תיקון נאה הוא", ואם כן אינו כדאי לפסול את הכתובה בשביל זה, וכן עיין ב"אות היא לעולם" (מערכה כ אות קח) במה שכתב בזה. מאידך גיסא, מצינו פוסקים שהתנגדו להזכרות אלו, עיין ב"יפה לגבי" למהר"י פאלאגי (ד סי' סו סעי' יב), שכתב שאין ראוי הוא לגנות אשה על בעלה ולהזכיר ביום חתונתה וביום שמחת לבה מהי, ואם מחמת החששות הנזכרים אין אלו טעמים מספיקים להצריך לכתוב כן בכתובה, שכל אלו הדברים ניתן לברר קודם השידוכין. ומכל זה נראה בוודאות שאין לפסול כתובה שלא כתוב בה "גיורתא", ובפרט שכתב ב"בארות המים" (אבה"ע סי' נב) שבגירות אין צריך להזכיר "גיורתא", ודי במה שכותב "בת אברהם אבינו", שבוזה נדע שגיורת היא לעניין פסילתה לכהונה.
- מלבד כל זאת היה נראה להביא ראיה שלכתחילה יכול החתן לכתוב לגיורת כתובת בתולה, כאשר הוא טוען שבתולה היא ומחזיקה בכך, שכן מצינו במשנה (כתובות צ ע"א): "גר שנתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת, שעל מנת כן קיימה", ונחלקו הראשונים מהו סכום כתובתה. לתוספות ולרא"ש כתובתה מאתיים, ואילו לרמב"ם כתובתה מנה. הבי"ש (סי' סז ס"ק יב), בתרצו מה שקשה על התוספות והרא"ש, שמה בכך שדעתו על כך מעיקרא, והרי אף כשנשארה הייתה בחזקת בעולה וכתובתה מנה: "ואפשר אף על גב דקיימא לן בגיורת דאין לה כתובה מאתיים מחשש שמא זנתה, מ"מ אם כתב לה מאתיים לא הוי כתוספת כתובה, כי לא בודאי זנתה". היינו, שמה שמדינת כתובתה מנה אין זה אלא מבחינת הדין שכל גויה בחזקת שנבעלה, ולכן כתובתה מנה, אלא שאין בזה ללמד על המציאות בפועל, ולכן אם לדידו בתולה היא יכול הוא להחשיבה כך, ואף משתנה סכום כתובתה על-ידי כך. לכן גם בנדון דידן, אף שגיורת כתובתה מנה מחמת שבחזקת בעולה היא, אין זה אלא מחמת שכל גויה בחזקת שנבעלה היא, אך הרשות בידו להחליט שבתולה היא, וממילא כתובתה מאתיים, ומובן שאז אין את כל הבעיות בשאר האזכורים, לבד מזה שצריך להזכיר את עובדת הייתה גיורת, וכבר כתבנו שב"בת אברהם אבינו" סג.
- ² כפי שכתבנו בהערה הקודמת, אין בעיה בכתובה זו שהיא כתובת בתולה גמורה, ובלבד שיוזכר בה שהכלה גיורת, ובוזה מצאנו חיסרון בכתובה הנ"ל, שכתוב בה בשם הכלה וכן בשם החתן "בן/בת אברהם". ויש בזה שלוש בעיות:
- א. משמע ששם אביה אברהם, וזה אינו נכון, והוי שינוי השם (עיין בשו"ע אבה"ע סי' קכט סעי' ט ובבי"ש סי' ק יז ובפתי"ש סי' ק כא, במה שנחלקו כל האחרונים על "עבודת הגרשוני" שהכשיר בדיעבד), וכן החיסרון הנ"ל קיים גם בשם החתן, והוא יכול לטעון שזה אינו הוא, שהלא אין שם אביו אברהם. ואף שניתן היה לטעון שגם "אברהם" סתם מתייחס לאברהם אבינו, אלא שבוזה מצינו למהר"י מינץ בסדר הגט (סי' קג) שכתב: "נראה דהוה צריך לכתוב בן אברהם אבינו ולא בן אברהם סתם, דמחזי כשיקרא ומזויזף מתוכו". ואף שכתב כן לגבי גט, מכל מקום לשון "מחזי כשיקרא" מורה שאין לטעון כדלעיל, כי מאז אברהם אבינו אנשים רבים נקראו כן, וכשכותבים "אברהם" סתם מחזי כשיקרא, שהרי ישנם רבים ששם אברהם ולאף אחד מהם אינו מתייחס הגר, ורק כשכותבים "אבינו" ברור למי הכוונה.
 - ב. כתב הבי"ש ב"שמות הגיטין" (שמות הנשים אות פ): "לכן יש לדקדק לכתוב שמות אנשים ונשים בכתובה כדין הגט", ובנדון דידן יש חשש שיחשבו ששם אבי החתן והכלה אברהם, מה שוודאי יפסול גט. עיין בשו"ע (אבה"ע סי' קכט סעי' כ): "בגט גר כותב פלוני בן אברהם אבינו", ובבי"ש (שם לשם) הביא מתשובת מהר"י מינץ שהבאנו לעיל, שאם כתב רק "בן אברהם" הגט פסול. וב"טיב גיטין" (שמות הנשים אות פ סי' קג) כתב שנראים דברי הבי"ש דווקא כשידוע שהסופר היה מומחה ומדקדק ובקי בכתיבת השמות, אך אם אין ידוע שהוא כזה – אין להסתמך כלל על השמות הכתובים בכתובה. וסמך עליו ה"מנחת יצחק" (ז סי' קיז; י סי' קלב-קלג) ביישוב המנהג שאין כותבים בכתובות "דמתקרייא", וכן שכותבים שם "שנשקע" וכן עיין במה שכתבנו ב"במראה הבזק" (ג תשובה פד הערה 5) שבכתובה אין מדקדקים כמו בגיטין.
 - ג. לא ניכר בה שגיורת היא, שכן הרואה חושב שבת אברהם היא. ובוזה עיין ב"במראה הבזק" (שם), שהבאנו ראיה מהרמב"ם שאף אם כתב "בת אברהם" כשר, שכן הרמב"ם לא הזכיר שבגיורת כותבים "גיורתא", וכתב ר"ד עראמה שהוא מפני שלגרות ממילא יש קול, ואם היה כתוב בכתובה "בת אברהם אבינו" אין צריך לטעם זה, שכן די במה שכתוב שהיא בת אברהם אבינו שנדע שהיא גיורת, ואם כן היה מקום לסמוך על כך לפחות בדיעבד, אלא ששם מדובר שכתבו כתובת גיורת שכתובתה מנה, ורק טעו בשמה, ואצלנו בכתובת בתולה גמורה עסקינן, ואין שום אזכור לכך שהיא גיורת, ובוזה יש חשש שתשתכח גרותה לאורך זמן. וכן מצינו בתשב"ץ (ב סי' קפג), שאחד מנימוקיו למה אין צריך

לכתוב בכתובת גרושה "מתרכתא" הוא שכל המעיין בכתובה ורואה שכתוב בה מנה מיד יודע לחקור ולברר אם אלמנה היא או גרושה, וכאן שאין שום סימן וזכר לכך, לכן כתבנו שראוי לכתחילה לכתוב כתובה חדשה.

³ כתב ב"נחלת שבעה" (סי' ג ס"ק יז): "אם טעה הסופר בגופו של שטר, דהיינו שם הלוח והמלוה והמעות – נפסל השטר... אבל אם קיימם כשר... אבל מהר"ם מינץ כתב בשם האגודה דאם טעה בשם החתן והכלה או שלא הזכיר שמותן ושם המדינה – פסולה, ואין תולין ביני חיטי... ואפשר דבכתובה החמירו וכו'". אם כן אין אפשרות להוסיף את המילה "אבינו" בין השורות ולקיים בסוף שטר הכתובה, אלא צריך לכתוב כתובה חדשה, כדין כתובה שיש בה טעות. וכן כתב ה"שמש צדקה" (סי' ד), שכל שנפלה טעות בשם החתן והכלה הוי מעוות שאינו יכול לתקן. והיו שחלקו על כך, עיין ב"בית דוד" (סי' מא), וכן ה"שבט בנימין" (סי' רפו) כתב שבמקום הצורך יש להקל ולהתיר תיקון על-ידי קיום, אך מכל מקום כתבנו שיש צורך לכתוב כתובה חדשה, היות שכשבאים לתקן כתובה ראוי הוא לעשות כן על הצד היותר טוב והגון, ולא להיכנס לדחוקים (נוסח "כתובה דאשתכח בה טעותא" עיין ב"נחלת שבעה" סי' יד).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

מתפללים לרפואתם השלימה של:

אליעזר יוסף בן חנה ליבא
ליליאן בת פורטונה
יפה בת רחל יענטע

רועי משה אלחנן בן גינה דבֶּרָה
מאירה בת אסתר
פריאל דפנה חיה בת שרה
ויקטוריה בת דייזי
בתוך שאר חולי עם ישראל

יוסף (יוסי) בן חנה
דוד חיים בן רסה Rassa
רבקה רינה בת גרונה נתנה

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

